

Infants en l'art

EVA BUCH
Conservadora en cap del Museu de Montserrat

MUSEU DE MONTSERRAT

1- En la pàgina anterior,
"La petita i el bon
companyó" de Francesc
Gimeno.

2- En aquesta pàgina
"Mainada de pagès" de
Ramon Casas.

Per a més informació:

08199 Monestir
de Montserrat
Tel. 93 877 77 45
www.museudemontserrat.com

Visitar el Museu de Montserrat és endinsar-se en un món ben variat. Un pot veure la globalitat de les obres, es pot centrar en un període concret, pot interessar-se per un sol pintor o bé pot sentir fascinació per determinats temes en l'art. Hi ha qui sent passió pels paisatges, hi ha qui frisa amb l'estudi del cos humà, qui gaudeix de l'abstracció, qui llegeix l'arqueologia o fins i tot el que busca animals. En aquest breu article pararem la nostra atenció en els infants del Museu de Montserrat. Farem una nova mirada als infants, la mirada dels artistes. Els infants han estat un tema recurrent en la història de l'art i els nostres creadors catalans en són un bon exemple, això sí, amb formalitzacions i representacions diferents segons el context històric i social que els envolta. Els nens en aquestes obres que aquí descobriu són el reflex d'unes tendències artístiques, d'una estètica determinada i d'un sentit ètic que aporta el compromís del seu autor amb una realitat viscuda.

Infant, paraula que prové d'un mot llatí que significa "no parla". Infant que, malgrat no parli, ens diu moltes coses, sobretot si nosaltres som capaços de desxifrar el missatge que ens transmet la seva mirada, la seva actitud, els seus vestits, el seu entorn.

Els infants no han estat sempre tractats de la mateixa manera en la història de l'art, aquests protagonistes han passat de ser, mers acompanyants d'escenes quotidianes egípcies, a representació constant de l'Infant Jesús o àngels a l'Edat mitjana, nens principescos a partir del segle XVI, nens representatius de la realitat més immediata a la llum de la Il·lustració, fins a nens i nenes que representaven nous temps i nous espais arribada la burgesia i l'eclosió dels entorns urbans. És en aquests en els que ens centrarem, en els nens del segle XIX i

principis del XX. Pintures i escultures que recullen escenes i moments diversos, vistos amb penetració psicològica, en els quals no hi falta el record de la pròpia infància, amb els seus diferents estats d'ànim, les seves alegries, els seus neguits, les seves ànsies i l'ocasional o freqüent sensació de profunda solitud.

Són obres que descobrim en visitar el Museu de Montserrat i que de la mà dels seus infants protagonistes ens permeten fer un viatge a estils i maneres diferents de tractar el mateix tema. Fem aquí un tast d'aquests nens i nenes i mirem-los amb simpatia tot dialogant amb ells per descobrir les seves edats, els seus patiments o les seves alegries i endinsem-nos als seus pensaments. Contemplem-los doncs, recordant-nos a nosaltres com a nens, des del record de la nostra infància.

MUSEU DE MONTSERRAT

3- "Isabeleta Masriera" de Rafael Benet.

4- En la pàgina següent, "Nena davant del piano" de Torrecasana.

Al Museu de Montserrat, entre molts d'altres, hi trobareu aquest nen assegut "El fill del pintor" obra de l'artista Martí Alsina. Un nen pensarós arraulit en una cadira de braços. Aquest quadre és força diferent a com eren representats els nens en aquella època, habitualment explicant entremaliadures o en actituds de joc però aquí hi ha un infant ensopit amb les joguines per terra. Es tracta del seu fill Ricard Martí i Aguiló qui fou també deixeble i col·laborador del seu pare. Aquest quadre pel realisme i per l'emoció continguda que respira, transmet plàsticament un missatge equiparable al de les millors novel·les de Dickens.

"Isabeleta Masriera" és una obra que sempre ha cridat l'atenció als estudiosos i afeccionats de la història de l'art i que Rafael Benet en parla com un bon exemple pels que creuen que no existeixen definicions escultòriques en termes immutables i on el cisell forada, grata de manera diferent no pas per accident, sinó per donar la sensació que cada una de les qualitats, dels cabells, de les celles, suggerint per la riquesa del clarobscur la mateixa policromia del natural. Aquesta peça ja va causar impacte quan es va exposar juntament amb les millors peces de Nobas a l'exposició homenatge que li fou dedicada en el marc de l'Exposició General de Belles Arts de Barcelona de 1891 i La Il·lustració Ibèrica en reproduir la imatge (IX, 1891, p.325).

Caminant pel Museu de Montserrat ens trobem altres nens i nenes però de ben segur que una de les que us cridarà l'atenció és aquesta menuda davant d'un piano. Una figura de tres quarts mal asseguda en una cadira,

mig girada i de cara a l'espectador. Al darrera podem veure un piano amb una partitura esbossada. El blau cel del vestit contrasta amb els torrats foscos del fons. En comptes de l'aplicació de la petita pianista de Renoir en el seu cèlebre Jeunes filles au piano, l'autor s'ha complagut a copsar-ne la gràcia de la mirada distreta i de l'actitud desvagada de la indolent pianista. Forma part d'una sèrie de retrats, pricipalment d'infants, als quals hom donava simplement el nom d'estudis. Eren fets a manera de pintura ràpida en una sola sessió. Com la crítica va exposar, en veure aquesta obra junt amb altres "d'estudi" a la Sala Parés, sobresortia per l'animació, l'exactitud del retrat, per la frescor en que ha estat executada i per l'originalitat. Com veiem en aquest quadre, l'artista se'ns manifesta com un pintor de gran sensibilitat colorista i gran temperament artístic. Efectivament el resultat d'aquesta pintura corre paral·lelament al que, per aquelles mateixes dates, obtenien els més acreditats impressionistes francesos. No sabem fins a quin punt Torrecasana estava al cas del desenvolupament d'aquest corrent pictòric: sí sabem que s'interessava pel moviment pictòric europeu doncs Josep F. Rafols, preparant l'antològica del 1931 trobà en l'estudi de pintor molts retalls amb reproduccions de pintures italianes, alemanyes i sobretot franceses.

Si un corrent pictòric està també ben representat al Museu és la coneguda "Escola d'Olot" amb un dels màxims representants Joaquim Vayreda. D'ell també trobem una obra on el tema principal, tot i tenir com a marc el camp, és l'Infant, en aquest cas, infants: "Abastant un niu". Un nen, enfilat en un salze està desfent un niu mentre una dona pagesa, de perfil, s'està drete i para la falda per recollir-ne el pollets que el vailet està a punt de deixar caure. Al costat dels peus té una falç i un feix d'herba. A la seva esquena un nen i una nena més petita, drets, fan exclamacions d'alegria. La gama cromàtica és clara i una mica cridanera; en destaquen els colors variats de la indumentària sobre una gran riquesa de verds de la vegetació circumdant.

L'herbassar del primer terme està enfocat amb detall i uns traços més gruixuts i vigorosos defineixen les sarriasses, les heures i els acònits blans de la drete. El cel, amb núvols força densos, està treballat amb més pasta i sembla fet o retocat després de les figures, que són de menys gruix, ja que ressegueixen els contorns i en part els retalla. Les fulles tendres, primaverals, del salze estan resoltes amb pinzellades curtes i imprecises de dues tonalitats de verd. És una obra molt representativa de l'època, a mig camí entre l'anecdòtica camperol i el predomini del paisatge.

Sorprèn descobrir aquesta obra mestre de Francesc Gimeno. Una figura d'un infant, assegut en una basseteta i girant cap al costat esquerre. Al centre i davant de tot amb actitud desafiant de defensa una gossa negra que mira directament a l'espectador. A terra una gorra de cop i una pilota. La composició és simple i sàvia, estructurada dintre d'un triangle equilàter. Les figures de l'Infant i el gos encaixen perfectament i estableixen un joc interessant de mirades i expressions. Amb una gama cromàtica sòbria, entonada pels colors terra i grisos sobre els quals destaca el blanc, amb riquesa de matisos verds, salmó i el negre cru i lluent de la gossa. La llum entra pel costat superior esquerre. Les pinzellades són curtes, concises i sucoses i els tocs de llum de la cara estan fets amb soltesa i precisió de mestre.

Sabem, perquè així ho explica la neta del pintor, Aurelia Sans Gimeno, que és el retrat de la filla de l'artista, anomenada també Aurèlia i la gossa és la Solfa. És una obra magnífica, que en el seu temps els crítics no en feren massa cas ni quan va ser presentada a la tercera Exposició General de Belles Arts de 1896 a Barcelona o a Madrid a l'Exposició Nacional. Francesc Gimeno, sabedor que havia fet una gran peça, es va contrariar fins al punt de deixar-la penjada darrera d'una porta de casa seva i, deia a tots els qui el visitaven, que el quadre en qüestió no el vendria mai ja que hauria d'anar a parar a un museu.

Seguint el nostre recorregut pel Museu ens trobarem infants de Joan Llimona, de Dionís Baixeres, les models infantils de Joan Brull etc. però aturem-nos per un moment davant de tres dels quadres d'infants de Ramon Casas: El "Domèstic Domesticat". Una figura d'un noi, en un interior que mira fit a l'espectador. És un groom que pot fer feines de recepció, de rebre o portar encàrrecs. D'una composició molt interessant, tallada a la manera japonesa, amb un marc de porta a primer terme del que no veiem el començament ni l'acabament. A terra, unes plantofes, una cadira i una catifa vermella que dona vivesa al gris predominant. Aquest noi, al servei de la família Casas, feia el doble joc de guanyar-se la confiança del pintor i de transmetre a la família les aventures del "senyoret", d'aquí el títol que Casas li posà a l'obra.

L'altra que ens crida l'atenció és "Mainada de pagès", figures en un paisatge; tres nenes i dos nens camperols asseguts amb posat tímid molt natural i sense que el pintor hagi detallat els seus rostres. Està fet amb poca pasta i l'oli molt fluid, gairebé com si es tractés d'una aquarel·la. Segurament aquest quadre fou pintat durant el viatge en carro que Casas i Rusiñol feren per

Catalunya, tots dos amb l'ànim naturalista d'aixecar acte d'una Catalunya autèntica i encara no alterada per la industrialització ni per les modes ciutadanes, una Catalunya que, abans no desaparegui, ha de ser immortalitzada de cara al futur, perquè tothom pugui comprendre el candor i les virtuts naturals dels habitants d'aquells indrets encara preservats de les presses i de l'especulació.

"Gitaneta" un bon exemple de com Casas tractava aquest tema, un tema, les gitanes, que Nonell explotava d'una manera duríssima. Hi ha en aquí una clara diferència entre els dos artistes, no només d'execució i procediment, sinó també de comprensió i enfocament. Casas es manté en el naturalisme de sempre i ens presenta una gitaneta tal i com ell la veu i té al davant; de pell bruna i amb rostre infantil però un posat de mans i braços de gitana que ens deixa intuir la murrieria i picardia que li poden ser pròpies.

Més infants de Casas, d'Arcadi Mas i Fondevila, de Rafael Solanich, de Felix Mestres, d'Ollé Pinell, Julio Romero de Torres, Joaquim Torres Garcia, Joan Rebull, Joaquim Sunyer ens acompanyen en el nostre recorregut. Destaquen algunes obres curioses com aquest cap de nena, anònim, on l'artista ha estat

capaç de captar no solament la fesomia sinó també l'ànima i/o caràcter d'aquesta petita emmarcada per la llassada blanca i el vestit insinuat per una pinzellada lleugera. O l'obra de Daura, "Martha amb vestit groc" el retrat de la filla del pintor. Representada amb el charme d'una nena francesa. En repòs, amb les mans recollides a la falda és un clar exemple de l'estil propi del pintor; una lluita sostinguda entre l'anhel de calma i d'harmonia i un impuls irrefutable de deixar lliure curs al seu instint de colorista i pintor expeditiu que amb pocs trets diu allò que vol dir.

Aturem-nos davant del Pobre vailet d'Isidre Nonell, una molt destacada obra mestra de la pintura catalana. Una figura de cos sencer d'un nen vestit de negre, dins d'un patí tancat i altres tres figures d'infants al fons. Gama cromàtica molt sòbria, amb parets blanques molt brutes i un sòcol alt de color gris. Tota l'obra feta amb una ma segura i ràpida que no insisteix en els detalls sinó que es guia per un concepte general molt pensat. Els nens de Nonell pertanyen a una humanitat no humil, sinó humiliada, a un gènere gairebé infrahumà on les persones neixen predeterminades a subsistir com poden, sense futur aparent i sense possibilitat d'assolir altres horitzons. El nen del nostre quadre és un nen obrer, massa jove per ser-ho. Les

De dalt a baix i d'esquerra a dreta:

6- "El fill del pintor" de Martí Alsina.

7- "Domèstic Domesticat" de Ramon Casas.

8- "Cap de nena" anònim.

9- "Martha amb vestit groc" de Daura.

10- A l'esquerra, "Pobre vailet" d'Isidre Nonell.

11- A la dreta, "La petita que fa mitja" de Josep Obiols.

12- A l'altra pàgina, "L'escolanet" de Picasso.

nenes del darrera qui sap si són les seves germanes, vestides de negre, i el nen simplement porta la brusa de treball que quasi li arriba als peus i s'ha enfundat la gorra de treballador i uns esclops mentre mira l'espectador amb una infinita tristesa.

De Josep Obiols podem destacar aquesta nena "La petita que fa mitja" asseguda sobre un coixí blanc està entretinguda fent tricot, mentre veiem part de la cadira on hi ha les madeixes de llana vermella i grisa. Obiols en aquesta obra, on retrata la seva filla, de nou ens vol explicar la visió ideal que per ell – tan interessat per la pedagogia- tenia l'educació i capteniment bonic i gracios dels infants. Llevat d'una obra del seu fill Raimon, on dorm plàcidament, tots els altres quadres representen nens fent alguna cosa; llegint, escrivint etc. volen ser un exemple plàstic dels infants feiners i aplicats.

I no podem acabar aquest tast d'infants del Museu de Montserrat, sense parlar d'una de les obres més importants de la primera etapa de Pablo Picasso. El tema és molt evident, un nen de 9 o 10 anys vestit d'escolà, amb sotana vermella i roquet blanc, amb mànigues sorprenentment estretes i amb puntes a les vores. El nen porta cabell molt curt, norma higiènica en les classes inferiors per evitar paràsits. S'ha girat cap a l'espectador però la mirada divaga o està perduda. A les mans hi porta una canya que ha de ser forçosament un apagallums malgrat no veiem el caputxó. Criden l'atenció les grans botes negres, probablement aprofitades d'un adult. El fons és imprecís i totalment bituminós. No sembla pròpiament una església sinó

un oratori privat o improvisat. L'altar és petit i cobert tot ell per robes riques però sense cap connotació litúrgica. Crida l'atenció la decoració floral i sobretot el bouquet de flors variades i ufanoses que esdevenen el motiu decoratiu principal de la composició. Aquesta obra sempre ha estat estretament lligada a La primera comunió, amb la que, malgrat hi ha moltes similituds, varien algunes coses com per exemple el model, en la nostra obra és un model tret del carrer, un infant molt més prim i amb un deix de tristesa que no trobem a la Primera comunió. L'escolà del Museu de Montserrat té un dramatisme especial, els trets facials del nen estan una mica velats i manifesten la tristesa candorosa d'un noi que no entén perquè està fent el que fa. Picasso va treballar sempre el tema dels infants: un tema que comença ja de molt jove, que l'acompanya tota la vida i que creix a mida que li neixen el fills. Un exemple d'això és l'exposició que se li va fer a Tòquio l'any 2000 "Picasso's Word of Children" y on la seva filla Maya Picasso escrivia un article que portava per títol "Mon père cet admirateur éternel des enfants".

Aturem aquí el nostre viatge pels infants del Museu de Montserrat però us convidem a descobrir-los a la seva actual casa. Deixeu-vos sorprendre per ells i per totes les obres que us hi esperen. Això és també el que ens permet fer l'art, entrar-hi, sense demanar-nos explicacions, buscant en cada peça, en cada detall, allò que cadascú de nosaltres vulguem, des de qui hi farà una lectura més especialitzada fins al que es deixarà endur per la seva imaginació o les seves pròpies vivències. ■

